

002:02:62:338.984.3

A könyvtárügy második ötéves tervének irányelveihez. A műszaki könyvtárak és az irányelvek. - JÁNSZKY Lajos - A Könyvtáros, 1961. 2.sz. p. 81-82.

A műszaki termelési könyvtárhálózat feladata az ipari termelésben és kutatásban dolgozók műszaki kulturájának emelése, a gyártás és gyártmányfejlesztés előmozdításához szükséges tájékoztatás, amelyet főképpen a dokumentációs és bibliográfiai szolgáltatások révén érhet el. Az Országos Műszaki Könyvtár és néhány minisztériumi alközpont a dokumentációs szolgáltatások elég széles körét indította meg. Több vállalatban is megindult a dokumentációs munka, melyet jelenleg 3 hiányosság jellemez.

Kevés a feltárt anyag, és kevés dokumentum-félére terjed.
Sok a felesleges párhuzamos munka; nincs megfelelő összehangolás.

A szolgáltatások használata nem kielégítő.

A hiányosságok megszüntetésére az irányelvek javasolják:

Növelni kell a dokumentációs bázist mind mennyiségileg,
mind minőségileg.

A különféle igényekhez szabott kiadványtipusokat kell kiala-

kitani.

A dokumentációs kiadványok terjesztését és használatát fokozni kell.

A mérnökök és kutatók tájékoztatásán kívül meg kell valósítani a munkaadókig lehatoló dokumentációt, s ki kell alakítani ennek szervezeti formáját /Tájékoztató Iroda/. A széleskörű műszaki tájékoztatás érdekében együttműködést kell kialakítani a műszaki termelési könyvtárhálózat és a közművelődési könyvtárak között. Biztosítani kell a könyvtárosok és dokumentalisták szakmai és politikai tudásának növelését. Rendkívül fontos a gazdaságosság is, ezért főleg a munkamódszerek korszerűsítésével, ésszerűsítésével kell a feladatokat megoldani és nem a létszám növelésével. /Gy.P./

002:62.001.6

Dokumentáció és műszaki fejlesztés. - LOMB Frigyes - Ipargazdaság, 1961, 1.sz. p. 33-34.

Hozzászólás Duna János és Jánoszky Lajos cikkeihez.

/lásd: Ipargazdaság, 1960, 10. és 11. sz./

A dokumentáció terén az alábbi feladatok megoldásával lehetne elősegíteni a műszaki fejlesztést:

A Műszaki Lapszemle sorozatban havonként átlagban 400, a Technisches Zentralblatt-ban 500, a Referativnij Zsurnal-ban 800 referátum jelenik meg. Nem lehet ugyan arra gondolni, hogy a Műszaki Lapszemlék elérjék a Referativnij Zsurnal-ok terjedelmét, de feltétlenül bővíteni kell.

A műszaki fejlesztésért felelős vezetők kötelessége annak biztosítása, hogy a vállalatok az eddiginél sokkal nagyobb mértékben igényeljék, és használják a hazai referáló lapokat.

A referálások terén meg kell szüntetni a párhuzamos munkát; az intézeti és vállalati referáló lapokat be kell építeni a Műszaki Lapszemlébe, s ezeken a helyeken gyorsreferátum szolgálatot kell tartani.

Meg kell oldani a külföldi gyártmányismertető katalógusok /prospektusok/ dokumentációját; az iparigazgatóságok vagy szabványbázisok a vállalatok igényei alapján készítsenek jegyzéket a kívánt prospektusokról, s az illetékes külkereskedelmi vállalatok ennek alapján szerezzék be ezeket példányban. Az érdekelt vállalatokat rendszeresen tájékoztassák a katalógusokról, s egy példányt kölcsönzésre biztosítsanak.

Műszaki szempontból is jelentősége van az árdokumentációnak. Elsősorban a hazai és külföldi árarányok összehasonlítása, s ezáltal a műszaki fejlődésben elmaradt termelési ágazatok felkutatására. Erre is igen alkalmas a gyártmánykatalógus.

Meg kell szerezni és dokumentálni kell a külföldi kutatóintézeti jelentéseket, értekezéseket, s ezek megszerzése érdekében cserekapcsolatokat kell kiépíteni.

A vállalati és intézeti dokumentációs munkát műszaki szakemberekre, illetve magas képzettségű, idegen nyelveket jól tudó szakemberekre kell bízni. A személyi és tárgyi költségekre igénybe kell venni a műszaki fejlesztési alapot.

Emelni kell a fordítási munka színvonalát; erre ugyanis nagy összegeket költenek, és a fordítások igen sokszor sem nyelvi, sem szakmai szempontból nem ütnek meg a mértéket. A fordítóirodák között alakuljon ki verseny, és szűnjék meg a szakmai sovínizmus. /Gy.P./

A szovjet műszaki könyvtárak bővülő hálózata. /The expanding network of engineering libraries in the Soviet Union./ - WHITBY, Thomas J. - Special Libraries, 1960.dec. 51. köt. 10.sz. p. 537-539. T.: OMK.

A műszaki könyvtárak egységes hálózatba való tömörítése /hasonlóan az akadémiai, orvosi és közművelődési könyvtárakéhoz/ 1957-ben kezdődött meg a Szovjetunióban, és a jelenlegi /1959-1965/ hétéves tervvel párhuzamosan folyik. A szervezés a szovjet ipar decentralizációjára, 12 nagyobb un. gazdasági kerületre és 104 kisebb gazdasági közigazgatási körzetre épül, amelynek alapján az iparvállalatok jórésze nem centrális minisztériumi, hanem közvetlen helyi ellenőrzés alatt állnak. Az ipari decentralizáció a műszaki könyvtárak szervezetében is több változást okozott. A legfontosabbak:

1. Megszűnt a SzU Felsőoktatási Minisztériumához tartozó Állami Tudományos Könyvtár /GNB/.
A GNB 14 fiókkönyvtárával 1918 óta jelentős bibliográfiai és tájékoztató tevékenységet látott el, többek között 6 sorozatban kiadta a "Műszaki Irodalom Ujdonságai" című referáló lapot és a "Tehkart" karton-szolgálatot stb. Ennek ellenére nem tudott ellenőrzést gyakorolni a műszaki könyvtárak felett, főleg mivel azok más-más főhatóságokhoz tartoznak.
2. 1957. október 17-én létrehozták a SzU Állami Nyilvános Tudományos és Műszaki Könyvtárát /GPNTB/, amely a Minisztertanács Tudományos és Műszaki Bizottságához tartozik, és megbízták a műszaki könyvtárak munkájának irányításával.

A GPNTB átvette a volt GNB legtöbb funkcióját is, s ma már eredményesen koordinálja a vállalatok műszaki könyvtárainak bibliográfiai munkáját.

3. 1959 elején az Össz-szövetségi Kulturális Minisztérium keretében megalakult a Könyvtári Ügyek Tanácsa, amelynek a GPNTB is tagja.

Várható, hogy a 104 gazdasági közigazgatási körzetben mindenütt területi központi jellegű könyvtárak is alakulnak. Ilyen működik már pl. Sztálingrádban és Gorkijban stb. Ezek fogják össze első fokon a területükhöz tartozó műszaki könyvtárak munkáját a specializálódás és az együttműködés jegyében. Maguk a területi központok a GPNTB irányítása alatt állnak. A minisztériumokhoz tartozó nagyobb vállalatok műszaki könyvtárait közvetlenül a GPNTB irányítja. 1954-ben a SzU-ban 8990 műszaki könyvtár működött, de ebben a számban a gépállomások, állami gazdaságok és erdőgazdaságok szakkönyvtárai is bennfoglaltatnak.

A vállalati információs irodák kívül esnek a GPNTB hatáskörén.

A műszaki könyvtárak hálózatba tömörítése azt bizonyítja, hogy a SzU-ban felismerték annak jelentőségét, hogy a műszaki könyvtárak fontos szerepet töltenek be az ipari fejlődés meggyorsítása terén./B.S./

025.172:085

Prospektus-gyűjtemények szervezése. /Organizing catalog files./ - EVANS, G. - Machine Design, 1960.szept.1. 32. köt. 18.sz. p.133-134. T.:OMK.

A legújabb prospektusok igen értékes információkat tartalmaznak a legújabb ipari gyártmányokra és gyártási eljárásokra vonatkozóan. Hasznosításukat azonban megnehezíti, hogy igen nagy tömegben jelennek meg. Ezért és az eredményes használat érdekében igen lényeges, hogy a

begyűjtött anyag feltárása egyszerű és jól áttekinthető legyen. A válogatás szempontjának is erőteljesen érvényesülnie kell, a feldolgozás módszereként pedig az indexek /mutatók/ készítése látszik a legalkalmasabbnak.

A feldolgozás alapelvei:

- a/ A gyűjteményt nem szabad felesleges anyagokkal tulterhelni
- b/ A feldolgozáskor minden egységet keltezéssel kell ellátni, mert e nélkül a későbbi selejtezés lehetetlen
- c/ Az igényeknek megfelelően ki kell dolgozni a gyűjtőköröknek megfelelő szakcsoportok tárgyszó-rendszerét

A feldolgozás főbb rendszerei:

- 1. Tárolás gyártmányonként - index nélkül. /A prospektusokra ráírjuk a keltezést, és lerakjuk a megfelelő gyártmány dossziéjába, tartójába. A gyártó cég nevét ráírjuk a gyűjtőre./
- 2. Tárolás cégenként - index gyártmányonként. /A prospektusokat keltezzük, és lerakjuk a megfelelő cég anyagába. A cég nevét rávezetjük a gyártmány mutató kartonjaira./
- 3. Tárolás gyártmányonként - cégmutatóval. /Az anyagot keltezéssel látjuk el, és lerakjuk gyártmányok szerint. A gyártmány nevét rávezetjük a megfelelő cég kartonjaira./
- 4. Tárolás gyártmányok szerint - gyártmányonként külön mutatóval. /Keltezés után a prospektusokat gyártmányonként rakjuk le a megfelelő gyűjtőbe. A cég nevét és a legújabb irodalmi adatokat rávezetjük a gyártmány index-lapjára./

A prospektus-gyűjteményt használók igényeinek megfelelően még egyéb mutatókat is készíthetünk pl. a forgalomba hozó cégek, a gyártmányok elnevezése stb. szerint.

A gyűjteményes jellegű prospektusokat /amelyek több cég gyártmányait tartalmazzák/ feldolgozhatjuk úgy, hogy

- a prospektusokat szétszedjük, és az ilymódon szétválasztott egységeket külön-külön kezeljük;
- a prospektusokat együtt tartjuk, és tartalmukat a megfelelő mutatókra vezetjük rá.

A prospektus-gyűjteményt állandóan "naprakész" állapotban kell tartani a felesleges anyag kiselejtezésével, a legújabb adatoknak és áraknak a mutatókra való rávezetésével, a gyűjtemény állandó gyarapításával stb. Az anyag bekérésére legcélszerűbb előre sokszorosított nyomtatványokat használni. /B.S./

025.3

Időmegtakarítás a katalógusok használatánál. /Catalog time saver./- DARBY, R.L. - GIBSON, R.W. - Special Libraries, 1960. dec. 51. köt. 10. sz. p. 556. T.: OMK.

A műszakiak türelmüket hamar elvesztik a katalógusok használata közben. Gyakran kedvüket szegi az, amikor túl sok katalóguscédulával találják magukat szemben, ill. nem tudják jól áttekinteni, hogy mennyi cédulát kell megnézniök. Másrésztől, ha pontosan látják, hogy a katalógusban mekkora részt kell átnézniök, akkor szívesebben végzik el ezt a munkát.

A Battelle Memorial Institute szakkönyvtárosai éppen ezért az osztólapok mellett "VÉGE" feliratu kiemelkedő lapokat is használnak a katalógusokban. A betűrendes és a szakkatalógusban egyaránt ezekkel jelöl-

lik az osztólapokon feltüntetett csoporthoz tartozó katalóguscédulák végét. Ilyen lapok alkalmazására természetesen csak akkor van szükség, ha az osztólapon feltüntetett író- vagy tárgykör katalóguscédulái után a betűrend vagy a szakrend egyéb csoportjai külön osztólap nélkül következnek.

Ezzel a módszerrel a könyvtárosok saját maguk s olvasóik részére is időt takaríthatnak meg. /B.S./

025.352/353

Nyomtatott kötetkatalógusok. /Printed book catalogs./ - GRIFFIN, M.
- Special Libraries, 1960. nov. 51. köt. 9. sz. p. 496-499. T.: OMK.

A könyvtárak az irodalom növekvő áradatával szembeni védekezés közben egyre többször eltérnek a hagyományos könyvtári módszerektől. Ellentmondásnak látszik, hogy ugyanakkor sokan visszatérnek a kötetkatalógusok régi gyakorlatához, amit Franciaországban alkalmaztak először 1643-ban. A kötetkatalógus összeállításánál azonban ma már elektronikus gépeket és lyukkártyákat is használnak, és felhasználják a különböző fényképeszeti eljárásokat is.

Tekintet nélkül az előállítás módszereire, a kötetkatalógusnak az alábbi előnyei vannak a cédulakatalógussal szemben:

1. Kompakt, és helymegtakarítással jár.
2. Használata könnyű, mivel az olvasók járatosak a szótárak és címjegyzékek kezelésében.
3. Használata gyors.
4. A keresett információ egy pillantással áttekinthető.
5. Időt takarít meg a könyvtáros részére is, nincs szükség az ismétlődő adatok gépelésére, a melléklapok lerakására.
6. A többpéldányos előállítás gépek végzik, a szétosztás gazdaságos mind időben, mind költségekben.
7. A terjesztés a könyvtári állomány nagyobb kihasználását eredményezi.
8. Megkönnyíti a szakbibliográfiák készítését.

Elkészítés előtt a könyvtárosnak elemeznie kell, hogy a kötetkatalógus milyen célokra készül, pl.:

Csupán a könyvtári anyag raktárban való megtalálására szolgál-e?
Szükséges-e az összes impresszum-adatok és esetleg annotációk

feltüntetése?

Csak a könyvtárban fogják használni vagy az olvasók munkahelyein is?

A kötetkatalógus pótolni fogja-e a cédulakatalógust, vagy az marad az összes adatok forráshelye?

A szerzők nevei teljeseek legyenek-e, vagy elegendő csak a kezdőbetűk feltüntetése?

Elfogadhatók-e a rövidített címek, amelyek egysoros felvételeket is lehetővé tesznek /a gyorsaság és egyszerűség érdekében/?

A feldolgozás központi jellegű lesz-e?

18 amerikai szakkönyvtár felsorolása, amelyek kötetkatalógust készítenek /legtöbbjük IBM lyukkártya gépek alkalmazásával/. /B.S./

Magyar műszaki és természettudományos folyóiratok válogatott, szakosított jegyzéke. /Hungarian technical and scientific journals: a selected subject list./ - BEYERLY, E. - Special Libraries, 1960.dec. 51.köt. 10.sz. p. 540-546. T.: OMK.

A Magyarországon megjelenő 660 időszak kiadványból több mint 50 a természettudományos és műszaki tudományos jellegű folyóirat. Legnagyobb részük a II. világháború után indult, főleg 1946 és 1949 között, a specializáltabbak 1951 és 1953 között, míg az új lapok megjelenési periódusa az 1957-58-as évekre esik.

A lapok külföldi használhatóságának további fokozódását erősen hátráltatja, hogy a legtöbb lap éves mutatók nélkül jelenik meg. Szerző a Magyar Nemzeti Bibliográfia 1958. évi mellékleteként megjelent "Magyar hírlapok és folyóiratok jegyzéke" alapján 51 folyóiratot sorol fel, azok legfontosabb adataival és rövid ismertetésével, külön feltüntetve azt, hogy mely lapok cikkei tárja fel rendszeresen a Library of Congress "East European Accessions Index" /EEAI/ című sorozata. /Szám szerint 37 lapot./

A felsorolást a két legfontosabb referáló lap: az OMK idegen nyelvű bulletinjeinek és a Műszaki Lapszemléknek ismertetése vezeti be. Utána 10 szakcsoportba csoportosítva közli a magyar műszaki lapok magyar címét, angolnyelvű címfordítását, kiadóját, az első szám megjelenésének időpontját, a megjelenés gyakoriságát, az előfizetési árat dollárban, a szerkesztő nevét és a lap egyéb jellemző adatait. /B.S./

62:659

Kezdeményezzék a vállalatok a hatékony műszaki propaganda megszervezését. - Pék István - Ipargazdaság, 1961, 2.sz. p. 28-29.

Hozzászólás Duzs János vitacikkéhez.
/lásd: Ipargazdaság, 1960, 10.sz./

Vállalatainkban jelenleg hiányzik olyan részleg, amely piackutatással, szabadalmi kérdésekkel, iparjoggal foglalkozik, pedig enélkül alapvető, tervszerű fejlesztést folytatni lehetetlen. A műszaki propaganda a műszaki fejlesztés szerves része, ezért helyét a vállalatban belül pontosan meg kell határozni. Kis- és közép-üzemekben elsősorban a műszaki termelési propagandával kell foglalkozni; nagy vállalatokban vagy népgazdasági szempontból jelentős üzemekben szükség van a műszaki és tudományos propaganda feladatainak ellátására is.

A vállalati propagandaszerv feladata, hogy összegyűjtse, és nyilvántartsa azokat az adatokat, amelyeket a vállalatban belül terjeszteni kell. Ilyen nyilvántartásokat kell szervezni többek között: a vállalat termelése szempontjából legfontosabb termelőberendezések, az úgynevezett kiemelt termelőberendezések műszaki adatairól; állóeszközökön végrehajtott korszerűsítések műszaki adatairól; a kiegészítési lehetőségek adatairól. Ezekon kívül a propagandaszerv feladata lehetne a vállalat legfontosabb gyártmányaira vonatkozó adatgyűjtés és elemzés is. Továbbá más vállalatok azonos vagy hasonló gyártmányai adatainak gyűjtése és összeállítása.

A vállalati műszaki propagandaszerveket célszerű volna az üzemgazdasági osztály keretében működtetni ott, ahol ilyen szervet létre-

hoztak. Azokban a vállalatokban, amelyekben műszaki osztályokat szerveztek, ezekbe kellene beilleszteni a propaganda szervet.

Iparági és minisztériumi szinten is ki kell alakítani a megfelelő propaganda szervet. Ezek kezdeti feladata a vállalatok műszaki propaganda részlegei kiépítésének támogatása lehetne, később pedig a műszaki fejlesztési propaganda anyagnak a vállalatok közötti gyors mozgásának biztosítása.

A műszaki propaganda munka megindítása és kifejlesztése az ipar műszaki színvonalának fejlesztése érdekében oly nagy jelentőségű, hogy létszámnövelés árán is megvalósítandó. /Gy.P./

778

Ujdonságok a fotoreprodukcióban. /Developments in photoreproduction. /- KIERSKY, L.J. - Special Libraries, 1960.dec. 51.köt. 10.sz. p. 554-555. T.: OMK.

A newyorki Coliseumban tartott irodagép-kiállításon bemutatott fotoreprodukciós ujdonságok:

1. "Electro-Stat". A Radio Corporation of America által kidolgozott elektrosztatikus eljárással dolgozó másoló gép. Gyártja az American Photocopy Equipment Co /Apeco/.
2. "Dart". A chicagói Cypymation Inc. diazo másoló készüléke. 33 és 46 cm mérettel dolgozó változatban kapható. Ára 555, ill. 595 dollár.
3. "Recordak 310". Hordozható mikrofilm-leolvasó, 16 mm filmhez, 23x30 cm-es vetítő felülettel. Gyártja a newyorki Recordak Co. A 485 dolláros, 11,24 kg súlyu hordozható mikrofilm-felvevő kiégészítője.
4. A washingtoni Microcard Foundation mikrokártya felvevő-készülékének prototípusa fix mérettel és fix kicsinyítéssel dolgozik. A felvételeket két 24 kockás filmcsikra veszi fel, s a 48 oldalnyi szöveget tartalmazó negativról 7,62x12,70 cm-es mikrokártyákat készít.
5. A Minnesota Mining and Manufacturing Co. thermofax másoló gépek két új alkalmazási lehetőségét mutatta be. Az egyikkel - hő hatására - műanyag védőréteggel vonja be a dokumentumokat; a másikkal a nyomtatott szövegekről átlátszó műanyag másolatokat készít, amelyek normál szobavilágításnál vetíthetők.
6. Az Interchemical Co. a "Thermo-fax" gépekhez használható, a hasonlónál 10 %-kal olcsóbb /fehér és színes/ új papirokat mutatott be. /B.S./

778.142.071

A mikrofilmkártya előállításának és használatának kérdései.

/Problems in the production and utilization of microfiche./- BISHOP, Ch. - American Documentation, 1961, 12.köt. 1.sz. p. 53-55. T.: OMK.

A mikrofilmkártya európai elterjedését nagymértékben megkönnyítette a 75 dolláros, írógép súlyu holland Huygens leolvasó-készülék.

A mikrofilmkártyák előállításának előnye:

1. Az olvasó gyorsan és olcsón megkaphatja az őt érdeklő cikk mikromásolatát.
2. A mikrofilmkártyát nem kell visszaadnia, lerakhatja saját gyűjteményébe.

3. A folyóiratot így nem vonják ki a könyvtárból, ott várja a legközelebbi érdeklődőt.
4. A könyvtáros megszabadul a kölcsönzések nyilvántartásától és a sürgetésektől, a könyvtár pedig a dokumentumok elhasználódásától.
5. A prézens jellegű ritka és drága kötetek mikrofilmkártyák formájában kölcsönözhetővé válnak.
6. A gyorsan évülő, kötésre nem érdemes anyag mikrofilmkártyák formájában őrizhető meg.
7. A folyóiratok köttetése helyett szerző a mikrofilmkártyák megőrzését és a kötetlen folyóiratszámok elhasználódásig tartó kölcsönzését ajánlja. /B.S./

- . - . - . -